

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Експертної комісії

**Українського інституту
національної пам'яті**

**з питань визначення належності
об'єктів**

**до символіки російської
імперської політики**

Віктор

БРЕХУНЕНКО

23.11.2023 р.

**Фаховий висновок щодо належності
назв населених пунктів, у яких використано радянську
ідеологему «1-ше травня» (рос. «1-е мая»),
до символіки російської імперської політики**

Нормативно-правова підстава експертизи: частина 2 статті 6 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-IX від 21 березня 2023 р. із змінами, внесеними Законом № 3097-IX від 03.05.2023 р.; підпункт 17-3 пункту 4 Положення про Український інститут національної пам'яті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 684 «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті»; Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», затверджене Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України від 25.07.2023 № 399 «Про затвердження Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України "Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії"» із

змiнами, внесеними згiдно з Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України № 429 від 15.08.2023 № 429, Наказ Українського інституту національної пам'яті від 05.10.2023 № 35 «Про утворення Експертної комісії з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики».

Визначення термінів у розумінні статті 2 Закону:

російська імперська політика (російська колоніальна політика) - система заходів, що здійснювалися органами управління, збройними формуваннями, політичними партіями, недержавними організаціями, установами, підприємствами, групами чи окремими громадянами (підданими) Російської імперії, Російської республіки, Російської держави, Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Російської Федерації, спрямованих на підкорення, експлуатацію, асиміляцію Українського народу;

пропаганда російської імперської політики - публічна глорифікація або виправдання російської імперської політики, поширення інформації, спрямованої на виправдання російської імперської політики, а також публічне використання продукції, що містить символіку російської імперської політики, публічне заперечення злочинів (репресивних заходів) проти Українського народу;

русифікація - складова російської імперської політики, спрямована на нав'язування використання російської мови, пропагування російської культури як вищих порівняно з іншими національними мовами та культурами, витіснення з ужитку української мови, звуження українського культурного та інформаційного простору;

символіка російської імперської політики - символіка, що включає, у тому числі, назви населених пунктів, яким присвоєні назви подій, пов'язаних із реалізацією російської імперської політики, назви російських міст та інших географічних, історичних та культурних об'єктів Російської Федерації, що не пов'язані безпосередньо із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності,

науки, культури або з культурою поневолених народів Російської Федерації.

Предмет експертизи: відповідність назв населених пунктів, у яких використано радянську ідеологему «1-ше травня» (рос. «1-е мая»), вимогам Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» (далі - Закон).

Поява назв географічних об'єктів на базі поняття «1-е травня» (рос. «1-е мая»), жодним чином не пов'язана з розвитком питома української топонімії, а була втіленням російської імперської політики радянського зразка.

Після завоювання більшовицькою Росією Української Народної Республіки новітня імперська влада поширила на територію України відзначення 1 травня як одного з основних більшовицьких свят. Отже, святкування цього дня набуло політичного та ідеолого-пропагандистського забарвлення, тісно поєднаного з ідеєю відновлення засобами топоніміки єдиного російського імперського простору. Так, згідно з Декретом Ради народних комісарів РСФРР від 14 квітня 1918 р., «Особливій Комісії з народних комісарів просвіти і майна республіки ... доручається невідкладно підготувати декорування міста в день 1-го травня та заміну написів, емблем, назв вулиць, гербів і т. п. новими, що відображають ідеї й почуття революційної трудової Росії». На території України масштабні перейменування на честь «пролетарського» свята стали яскравим прикладом масової ідеологічної топонімічної номінації, спрямованої на глорифікацію пролетаріату як гегемона класової боротьби, рушійної сили Жовтневого перевороту 1917 р. та майбутньої «світової революції», а гасло «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!» стало незмінним елементом державного герба відновленої у вигляді СРСР Російської імперії та союзних радянських республік.

У практиці такої номінації показовий приклад міста *Первомайськ* Миколаївської області. У 1919 р. на мітингу з нагоди відзначення 1 травня командир 1-го комуністичного партизанського загону Т. М. Гуляницький запропонував об'єднати *Ольвіополь*, *Богопіль* та *Голту*, що належали на той час до 3-х різних повітів, в одне місто і «назвати його на честь міжнародного пролетарського свята – Первомайськом». У липні того ж року цю ініціативу підтримав голова ВУЦВК Г.І. Петровський, а Президія ВУЦВК ухвалила рішення про утворення повітового міста *Первомайська*.

Саме свято 1 травня було закріплено в Кодексі законів про працю та отримало назву *День Інтернаціоналу*. Згодом назву цього свята змінювали відповідно до політичної кон'юнктури: *Свято міжнародної солідарності пролетаріату* (з 1930 р.), *Бойове свято міжнародного пролетаріату* (з 1943 р.), *День всесвітнього свята трудящих* (з 1946 р.), *День міжнародної солідарності трудящих* (1970-1991 рр.).

Станом на сьогодні в Україні лише назв населених пунктів, пов'язаних із глорифікацією «пролетарського свята», зафіксовано понад 60, а кількість об'єктів топонімії населених пунктів, названих на честь 1 травня, станом на кінець 2018 року становила майже 600.

З огляду на викладене вище, **назви населених пунктів, у яких відображено радянську ідеологію «1-ше травня» (рос. «1-е мая»), є такими, що пов'язані з реалізацією російської імперської політики (встановленням радянської влади на території України), й, відповідно до підпункту «є» пункту 4 частини першої статті 2 Закону, належать до символіки російської імперської політики.**

Члени Експертної комісії Українського інституту національної пам'яті з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики:

БАЧИНСЬКА Олена Анатоліївна
БРЕХУНЕНКО Віктор Анатолійович
ВЕРБИЧ Святослав Олексійович
ГЕНЕРАЛЮК Леся Станіславівна
ГРЕЧИЛО Андрій Богданович
НАУМОВ Сергій Олександрович
РУБЛЬОВ Олександр Сергійович
СОКИРКО Олексій Григорович
СКРИПНИК Анатолій Юрійович